

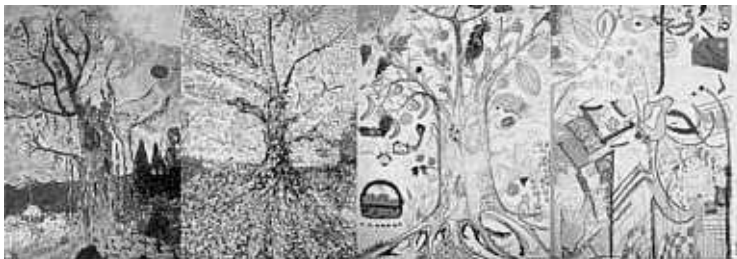
Stel je oordeel even uit

Uitstel van oordeel is een van de basisregels in de divergerende fase van creatief problemen oplossen. In die fase tracht je zo veel mogelijk nieuwe ideeën te vinden voor een probleem of doelstelling. Hoewel uitstel van oordeel bovenaan het lijstje staat, is het minder makkelijk dan het lijkt, zo bleek tijdens het derde Europese Creativiteitscongres.

De conferentie van de **Creativity European Association (Crea)** vond plaats midden april, in het pittoreske Sestri Levante in Italië. Dit jaar waren er voor de 250 deelnemers uit meer dan 20 landen 7 hoofdprogramma's in vier talen georganiseerd. Daarnaast stonden nog 50 workshops en een aantal speciale evenementen op het programma. 'The art of deferring judgement' of de kunst om je oordeel uit te stellen, is een nieuw programmaonderdeel. Uitstel van oordeel is cruciaal tijdens de divergerende fase van creatief problemen oplossen. In die fase tracht je zoveel mogelijk keuzemogelijkheden te vinden voor een probleem of doelstelling. Als je daarbij gaat oordelen, stopt je exploratieve denken en krijgen nieuwe ideeën geen kans meer. Uitstel van oordeel blijkt minder makkelijk dan het lijkt. Eigenlijk oordelen we de hele tijd. Iets is goed of slecht, haalbaar of niet haalbaar. Zelfs een enthousiaste reactie is een oordeel en heeft invloed op het verzamelen van keuzemogelijkheden. Als de sfeer gezet wordt, is het wel mogelijk om tijdelijk negatieve oordelen achterwege te laten en ideeën wild te laten stromen. Wie regelmatig uitstel van oordeel oefent, zal spontaan meer openstaan voor andere gezichtspunten en verrassende invalshoeken.

Verschillende nationaliteiten

Joe Miguez (US), Colette Chambon (Fr), Lee Dunne (US) en Mateo Catullo (It) zijn ervaren leiders in *Creative Problem Solving (CPS)*, met wie ik nog nooit gewerkt heb. Met hen wil ik graag aan de slag. Nog voor een eerste kennismakingsronde krijgen we al een forse opdracht. Panelen, verf, stiften en kleurpotloden liggen klaar. Vier groepen worden gevormd. De opdracht luidt: een boom schilderen à la Picasso, impressionistisch, naïef of realistisch. In de eerste ronde tekenen we de wortels, de stam en de takken, elke groep volgens de aangegeven stijl. Daarna schuiven we door naar een ander schilderij. Zo worden er bladeren en

Kan je je oordeel achterwege laten als je met een groep onbekende deelnemers van verschillende nationaliteiten binnen een bepaalde tijd een opdracht – zoals het schilderen van een boom in een welbepaalde stijl – moet vervullen?

vruchten, grond en lucht bijgevoegd (zie foto). In een laatste ronde keert iedereen naar zijn oorspronkelijk schilderij terug om accenten te leggen. Dit alles gebeurt binnen vijftig minuten.

Als eerste ervaring voor uitstel van oordeel mag het wel tellen: iets realiseren met mensen van verschillende nationaliteiten, die je helemaal niet kent. Hoe wordt er gewerkt? Ieder afzonderlijk in een hoekje? Wordt er voortgebouwd op aanzetten van de anderen? Wordt er geoordeeld? Waarover? Zo'n werkwijze kan verbazingwekkende resultaten opleveren. Het enthousiasme is zo groot, dat we de schilderijen de laatste avond veilen. De opbrengst, ongeveer 800 euro, is bestemd voor beurzen om deel te nemen aan een volgend congres.

Weinig praten, veel voelen

Ook de volgende dagen dragen de organisatoren bergen materiaal aan – waaronder verkleedkleden, voorwerpen die verrassende geluiden maken, blinddoeken, voelvoorwerpen – om ons unieke belevenissen te bieden. Ervaring is het woord dat steeds terugkomt. Ik had bij momenten liever meer gepraat, bijvoorbeeld over het verband tussen oorde-

len en betrokkenheid. Maar filosoferen is niet evident in een grote groep met vier verschillende moedertalen. Achteraf gezien was het een goede keuze. Over een dergelijk thema lezen of praten is altijd mogelijk, in groep samen ervaren is dat veel minder. Elk van de deelnemers draagt nu de belevenis op een persoonlijke manier met zich mee.

Bewust worden

Het programma wordt opgebouwd in vier fasen: van bewustzijn naar loslaten, over visie en dromen tot realisatie. Elke fase krijgt een kleur als herkenningspunt. Bewustzijn wordt vormgegeven door de vraag om jezelf voor te stellen met de naam die je als kind kreeg, het oordeel van de andere dus. Een van de namen die in verschillende talen terugkomt, is 'rattenkop' of 'kleine rat'. Daarna creëren we een nieuwe naam voor

onzelf, vertrekkend van een korte persoonlijke brainstorm rond 'art – deferring – judgement'. Vervolgens werken we aan onze persoonlijke 'schijf', een cirkel in drie verdeeld, rechts een symbool voor een situatie waarin geoordeeld werd, links een symbool voor een situatie waar oordeel uitgesteld werd, onderaan een hulpmiddel om oordeel uit te

stellen, ons aangereikt door een 'gids' tijdens een korte geleide visualisatieoefening. De vriendschapscirkel waarbij gevraagd wordt om met ieder afzonderlijk oogcontact te maken, omdat misschien wel een van de deelnemers een vriend(in) voor het leven wordt, is een mooie inleiding op de 'fly on the wall'-opdracht.

We krijgen allemaal een masker. Telkens twee personen gaan naast elkaar zitten praten, een derde (te herkennen aan de paraplu) mag enkel luisteren en ontvangen. Er wordt enkel op een positieve manier over de 'der-

**Crea is als een
abstract kunstwerk.
De deelnemer ziet,
voelt en interpreteert
en neemt een
eigen verhaal mee
naar huis.**

de' gepraat. Confronterend: voor sommigen blijkt het niet eenvoudig om gedurende een paar minuten alleen positieve dingen te zeggen, anderen kunnen de lof niet aan.

Zware kettingen loslaten

Al heel wat alerter en bewuster dan 's ochtends wordt het tijd om de zware ballast van het oordeel te laten vallen. Onder luid gezang (*Working on the chain gang - No more, no more, no more, no more*) krijgen we een rondleiding door alle locaties van de congresruimte om uiteindelijk de rode kettingen symbolisch te verbranden. Tijdens het diner laten we honderden tot vliegtuigjes omgevormde uitspraken over oordelen van tafel tot tafel zweven.

De volgende ochtend word ik onmiddellijk geconfronteerd met mijn eigen oordeel. Twintig minuten voorbereidingstijd om in groepjes van vijf een voorstelling voor te bereiden rond het centrale thema. Een Amerikaanse dame uit onze groep heeft meteen een idee: we gaan bodypainten en ons 'naakt' aan het publiek tonen. De confrontatie met het publiek is het concept. Toegegeven, er zit wel wat in de redenering. Maar ik vind het niet echt haalbaar. Ik ben me bewust van mijn oordeel en zeg niets... We proberen het idee binnen de tijd te realiseren, tot blijkt dat een van ons niet naakt wil én er die dag geen verf beschikbaar is. Door de opgebouwde dynamiek komen we snel tot andere plannen. Het wordt een hilarische sketch over de Griekse god Apollo die tussen drie godinnen moet kiezen. Andere pre-

UITSTEL VAN OORDEEL IS GEEN AFSTEL

Uitstel van oordeel is een belangrijke spelregel en vaardigheid in de divergente fase van het creatieve proces. In die fase zijn alle ideeën welkom. Zoals uit onderstaande spelregels blijkt, betekent uitstel van oordeel geenszins afstel van oordeel, het is een tussentijdse houding in het creatieve proces. Na het verkennen van het potentieel moeten ideeën wel degelijk grondig worden beoordeeld, via aangepaste technieken. Dat gebeurt in de convergente fase van het creatieve proces.

SPELREGELS VOOR DIVERGEREND DENKEN (KEUZEMOGELIJKHEDEN CREËREN)

Stel je oordeel uit

Ga voor veelheid

Go wild: freewheelen maar

Zoek combinaties: bouw verder op ideeën van anderen

SPELREGELS VOOR CONVERGEREND DENKEN (KEUZES SELECTEREN)

Gebruik bevestigend oordeel

Overleg

Ga voor het nieuwe

Blijf bij het onderwerp

Oefeningen over uitstel van oordeel en meer informatie over divergerend en convergerend denken, zijn te vinden in het boek "Creativiteit. Hoe? Zoi?" van Igor Byttebier, uitgegeven bij Lannoo, ISBN 902095017-7.

sentaties gaan over de sterke inwendige criticus die elk van ons in zich draagt of over hoe belangrijk het is om tijd te nemen en te ademen voor je spontaan en heftig op iets reageert. Een variatie op de goede raad van mijn ouders 'tel tot tien voor je je kwaad maakt'.

Meningen en overtuigingen loslaten, anders kijken naar je omgeving en hoe dat je kan helpen om een probleem op te lossen, wordt geïllustreerd met *Private Eye*. Dit is een werkpakket oorspronkelijk ontwikkeld om beter inzicht te krijgen in de natuur. Het be-

staat uit een aantal sterke vergrootglazen, vergelijkbaar met een juweliersloupe en materialen uit de natuur. Sterk vergroot heeft de harde schaal van een zeester iets heel zachts, als de vacht van een teddybeer. Via associaties op het verrassende dat onder de loupe zichtbaar wordt, trachten we antwoorden te vinden op gestelde vragen.

Rustige wijsheid

Na een reflectieve oefening over leegmaken, loslaten, dood, hergeboorte, creativiteit, realisatie, visie en transformatie, gebaseerd op de metafoer van het labyrint, gaat het de laatste ochtend om de realisatie: de maskers kunnen geschilderd worden. Elk met zijn masker zoekt een persoonlijke beweging, een eigen geluid, een eigen dans. Het wordt een feest. Zoals de eerste dag staan we opnieuw in de vriendschapscirkel. Er is heel wat gebeurd. Bijzonder was de kennismaking met Jeanne, een tachtigjarige begeleidster. Ze is nog steeds actief betrokken bij het verspreiden van creatief denken. Ze bracht warmte en rustige wijsheid in de groep. Ze is een verfrissend rolmodel voor denken in mogelijkheden en een creatieve levenswijze. Een schril contrast met het feit dat op zoveel plaatsen mensen uit het werkcircuit gestoten worden wegens te oud. Bij de evaluatie vraag ik lachend of ik mijn oordeel kan uitstellen. Eigenlijk is dat ook wel nuttig. Pas nu, weer thuis, besef ik de rijkdom aan ingezette middelen en hoe die veelzijdigheid naar de essentie leidt. Crea is als een abstract kunstwerk. De deelnemer ziet, voelt en interpreteert en neemt een eigen verhaal mee naar huis. ■

Gedurende een paar minuten met twee alleen maar positieve dingen over een derde vertellen: het blijkt een confronterende ervaring.

www.creaconference.com; www.the-private-eye.com